

Mer effektive rettssaker

Moderne rettergang. Tiden er inne til en fullstendig gjennomgang av vår straffeprosessuelle ordning.

Kronikk

Tor-Aksel Busch, Tor Langbach

Publisert: 10.des. 2012 11:10 Oppdatert: 10.des. 2012 11:10

Aftenposten påpeker i en lederartikkel nylig behovet for sterkere styring av store straffesaker.

Det er lett å være enig i dette. For ordens skyld tilføyes at antallet store og omfattende saker utgjør en lav andel av alle de straffesaker som avvikles i domstolene. Men det er helt på det rene at domstolsbehandling i enkelte tilfeller tar stadig lengre tid, uten at dette har en enkel forklaring. Omfattende saker vekker stor oppmerksomhet, slik som lommemann-saken og nå sist Øygard-saken. 22.-julisaken står i en særstilling. Avviklingen av disse sakene, formidlet via mediene, gjør at rettergangen får særlig stor betydning for folks oppfatning og grad av tillit til rettsapparatet.

Tolketjeneste

En arbeidsgruppe nedsatt av Domstoladministrasjonen, med representanter for domstolene, påtalemyndigheten og advokatene kom i desember 2011 med forslag som vil gjøre saksavvikling mer effektiv og bedre. I rapporten foreslås en rekke tiltak innenfor rammen av dagens lovgivning, og i tillegg 14 lovendringer. Å få på plass lovendringer er regjeringens ansvar, og vi er ikke kjent med hvorvidt Justis- og beredskapsdepartementet har en plan om å følge opp disse forslagene. Også andre sentrale grep lar vente på seg, for eksempel når det gjelder en mer effektiv tolketjeneste og opptak med lyd/bilde av de forklaringer som gis i retten. Heller ikke juryutredningen er så langt fulgt opp utover ordinær høring.

En mer aktiv dommerstyring er på sin plass i enkelte saker. Samtidig er det slik i vårt system at en dommer knapt nok kjenner saken før hovedforhandlingen starter opp. Dommeren skal etter dagens lovgivning regulært ikke ha tilgang til saksdokumentene før hovedforhandlingen starter, og det gjør det vanskelig å «skjære til» saken i forkant. Dette kan bedres i store saker ved enkelte lovmessige grep, som å innføre et krav om planmøter, utvide kravene til bevisoppgaver slik at det blir klart hva vitner skal forklare

seg om, og pålegg til partene om en skriftlig redegjørelse før rettsforhandlingen starter hvor det fremgår hva i saken som er uomtvistet.

Mange bistandsadvokater

En grunn til at rettsforhandlingene svulmer opp, er i noen tilfeller at antallet bistandsadvokater i sakene har økt de siste årene. Lovregelen om koordinerende bistandsadvokater som kom før 22.-julisaken kan imidlertid gjøre det noe lettere å håndtere dette. Men utbetalingen av salærer til bistandsadvokatene har økt med 144 prosent på fire år, og utbetalingen til rettstolker med 44 prosent. Dette sier noe om økt kompleksitet og nødvendigvis lengre rettssaker.

En annen mulig årsak til at dommerstyringen ikke alltid er aktiv nok, kan være Høyesteretts dynamiske fortolkning av Den europeiske menneskerettskonvensjon og avgjørelser fra Menneskerettsdomstolen, som skaper usikkerhet hos en dommer om hva som er gjeldende rett. Det blir da lettere for en dommer å tillate, heller enn å risikere at dommen senere oppheves av Høyesterett og saken må kjøres om igjen.

Å lede store og kompliserte saker krever erfaring og god kompetanse, og kompetanseutvikling er viktig i domstolene og for påtalemyndigheten. Men å bygge opp slik kompetanse, er ikke lett så lenge vi har en domstolsstruktur med mange domstoler hvor det bare er én eller to faste dommere. Og det krever ressurser, i form av tid og penger. Budsjettforslaget for domstolene for 2013 vil medføre et dramatisk kutt i kompetansetilbudet til dommere. Etterutdanningsrådet for Den høyere påtalemyndighet har de siste årene bare blitt tilgodesett med minimale beløp av budsjettmessige grunner. Forslaget for neste år vil innebære at rådet ikke kan få midler i det hele tatt. Utvikling av gode rutiner og et konstruktivt samarbeid mellom domstolene, påtalemyndigheten og advokatene krever at det er tid og ressurser til rådighet.

Rettsikkerhet

Rettsstatens behandling av alvorlig kriminalitet vil ved de ulike stadier preges av at viktige hensyn trekkes i ulike retninger. Utfordringen er å balansere grunnleggende interesser på en god måte. Effektivitet er ingen motpol til rettsikkerhet, tvert imot, men de vil lett være i et spenningsfelt til hverandre. Den gode rettsstat balanserer verdier og kryssende hensyn hensiktsmessig og forstandig.

Påtalemyndigheten i politiet må lede etterforskningen i riktig retning. Enhver sak av en viss størrelse må tilskjæres. Den reaktive innsats skal planlegges og målstyres. Her kan vi utvilsomt bli bedre.

I straffesaker er tiltalebeslutningen et nøkkeldokument. Her angis sakens ramme, og retten kan ikke gå utenfor denne. Også ved utferdigelse av tiltalen må påtalemyndigheten søke å tilskjære saken. Unødvendige bevisemaer må unngås, og retten og tiltalte skal gjennom dokumentet få et best mulig grunnlag til å forstå hva saken dreier seg om. Tiltales en person for medvirkning bør for eksempel tiltalen klargjøre nærmere hva denne består i. Det er ingen tvil om at påtalemyndigheten her har et forbedringspotensial, og dommere bør i større grad enn i dag stille krav til utforming av tiltalene.

Bevisoppgave

Påtalemyndighetens bevisoppgave må klargjøre hva det enkelte vitne skal forklare seg om. Forsvarerens oppgave over vitner bør se dagens lys så tidlig som mulig, og med tilsvarende klargjøringer. Dette vil i seg selv være viktige bidrag til bedre avvikling av straffesakene.

Innenfor dagens system er det med andre ord rom for adskillige forbedringer. Her har mange et ansvar, ikke minst Domstoladministrasjonen og Riksadvokaten. Dét tar vi med det største alvor.

Men tiden er også inne til en fullstendig gjennomgåelse av vår straffeprosessuelle ordning. Vi bør få en straffeprosesslovkomisjon som får i oppgave å legge frem forslag til en moderne rettergang hvor ulike hensyn søkes vektet på en forstandig måte under hensyntagen til den utfordring moderne kriminalitet stiller oss overfor. I mellomtiden må de gode forslag til lovendringer som allerede er fremsatt, følges opp med kraft og gjennomføringsvilje. De ulike aktører må alle tilstrebe at rettergangen blir effektiv og retts sikker.